

Die ten opzichte van Boter hebben misschien eenige meerdere kans van slagen.

De beste qualiteiten der verschillende botersoorten vonden geregeld koopers, ofschoon de in Engeland gewilde soorten, onder de gevolgen der verminderde welvaart aldaar en de groote productie hier te lande, gebukt gingen.

Afwijkende qualiteiten waren moeielijk te plaatsen, somtijds zelfs onverkoopbaar, en werden grootendeels door kunstboter vervangen, waarvan het verbruik, zoowel voor het binnenland als voor verzending naar het buitenland, gestadig toeneemt.

De grondstoffen voor dit fabrikaat werden, voor zoover zij uit Amerika afkomstig zijn, grootendeels over Rotterdam, Antwerpen of Bremen ingevoerd.

In de tropische landen ondervindt de Nederlandsche boter nog steeds sterke concurrentie in de Deensche boter, welke in een verbeterde verpakking wordt aangevoerd en door meerdere hardheid beter tegen de warmte is bestand.

Onze fijnere soorten blijven echter de Deensche en Fransche botersoorten steeds overtreffen, en bij goede verpakking en behandeling is de duurzaamheid voldoende.

KENNIS IS MAGT, OOK OP LANDBOUW-GEBIED.

(Uit de openingsrede der Alg. Verg. van de Geldersche Maatschappij van Landbouw.)

Aan de openingsrede der 35e Alg. Vergadering der **Geldersche Maatschappij van Landbouw**, door den waarn. voorzitter, mr. Sickesz, op 30 Junij ll. te Nijmegen gehouden, ontleenen wij het navolgende.

„Kennis is macht”. Dat is zeer zeker vooral voor onze dagen een der meest ware woorden die ooit zijn gesproken. Kennis is macht, dat is overal waar, ook op landbouwgebied. Kennis van zijn schoon bedrijf, zekere technische bedrevenheid niet alleen, maar kunde, maar wetenschap wordt er tegenwoordig van den landbouwer geëischt, wil hij in den strijd dezer dagen als overwinnaar te voorschijn treden. En nu vraag ik: wat is nog het oordeel van menig landbouwer over de waarde der wetenschap? Haalt hij niet vaak met voornamen minachting de schouders op voor al wat nieuw is? Laat mij u een paar doodeenvoudige voorbeelden aanhalen. Het is bekend, ik behoef het waarlijk in een vergadering als deze niet te vermelden, dat de vorming van de boter in de melk is een natuurproces aan vaste wetten gebonden, en dat de melk of room bij

het karnen een juist warmtegraad moet hebben, wil men er in den kortsten tijd de meeste boter uit halen. Het eenige, maar ook eenvoudige middel om dien warmtegraad juist te bepalen, is natuurlijk de voor een enkelen gulden te verkrijgen thermometer. De boeren trouwens weten het allen wel, dat de melk bij het karnen niet te koud en niet te warm mag zijn, want de hand der boerin roert niet voor niets in de gevulde karnton rond, voordat het werk beginnen zal. Maar nu vraag ik: hoeveel boeren willen die vereelde, nu eens koude, dan weêr warme hand hunner gade of dienstbode, dien zeer bedriegelijken warmtemeter, verwisselen met den thermometer, nadat men hun het gebruik er van heeft aangetoond? Nog niet lang geleden zeide mij een groot grondeigenaar uit Friesland, die boterprovincie bij uitnemendheid: „de boeren bij ons, ze willen er nog maar niet aan.”

Hoeveel landbouwers zijn er in ons land, die op hun stal gebruik maken van een melkemmer met een schaal, en in hun melkkelder een roommeter hebben staan, opdat zij tot de voor hun bedrijf zoo onmisbare kennis zouden komen van de quantiteit melk en van de qualiteit daarvan, die hun iedere melkkoe per jaar verschaft, een kennis, onmisbaar niet alleen om hen voor groote schade te vrijwaren, maar ook allernoodzakelijkst voor de verbetering van hun veestapel? Ik geloof gerust te kunnen aannemen, dat, over het geheel genomen, de boerderijen, waar gij thermometer, roommeter en goeden melkemmer vindt, tot de uitzonderingen behooren.

Wat de boter en kaas betreft, men schrijft de ten achterstelling onzer producten te veel toe aan het bedrog dat door sommige gepleegd wordt, en Nederlandsche producten in 't buitenland in slechten naam brengt. Maar spreker toont aan, dat niet het bedrog dat gepleegd wordt, hier als de bron van het kwaad is te beschouwen. Dat bedrog was er ook in vroeger tijden, zoo als uit herhaalde scherpe resolutiën van de Staten van Holland van 1652 en 1723 kan bewezen worden.

Zeker, het veelvuldig bedrog is betreuenswaard, en er tegen te waarschuwen en te waken is dure plicht, maar van dien kant alleen dreigt ons het gevaar niet.

In de Mededeelingen en berichten van de Friesche Maatschappij van Landbouw is in het vorig jaar een uitstekend rapport opgenomen, uitgebracht door eene commissie van drie deskundigen, door die maatschappij naar Duitschland, Denemarken en Zweden gezonden, om dàar op de plaats zelve te onderzoeken, of werkelijk het boterfabrikaat daar beter is dan in Friesland. Dat rapport, zeker velen uwer bekend, maar dat ik wel in handen van iederen landbouwer zou wenschen, is met kennis van zaken en met groote onpartijdigheid opgemaakt. Het getuigt van warme liefde voor den vaderlandschen landbouw, van den vurigen wensch om zooveel mogelijk Friesland's eer op het gebied der zuivel-

bereiding op te houden, maar iedere bladzijde bewijst tevens, hoe de commissie onbevooroordeeld de bouwerijen en fabrieken in de landen, die zij bezocht, heeft gezien. En wat zegt nu de commissie in haar rapport? Op bladz. 136 lezen wij: „Wij wilden gaarne erkennen (tegenover een Deenschen landbouwer) dat de behandeling der boter bij ons veel te wenschen overliet en dat het fabriekaat in Denemarken in vele opzichten beter was dan in onze provincie.” En op bladz. 147: „Uwe commissie is eenstemmig van meening, dat zij op grond van het in het verslag aangegeven plaatselijk onderzoek, veilig en naar waarheid rapporteeren kan: de beste Deensche boter is haar gebleken beter te zijn dan de beste soorten die in Friesland gemaakt worden.” En om nu ieder er deugdelijk over te laten oordeelen, hoe het komt, dat de beste Deensche boter beter is dan de beste Friesche, laat de commissie, naast elkander gedrukt, een vergelijking volgen van de methode van bereiding hier en ginds, om aan te toonen dat hier zelfs de beste botermaaksters telkens verkeerd handelen, omdat bij ons de wijze van bewerking slechts op *meeningen* berust, terwijl de Deensche boerin op wetenschappelijke gronden *weet*, waarom zij dus en niet anders handelt. Zij werkt, zooals de natuur zelve het heeft geleerd, dat zij arbeiden moet. En dat niet maar hier en daar, bij enkele uitzondering een boerderij zóó stelselmatig, zóó goed wordt gedreven, dat bewijst het zeer uitvoerig rapport. Tal van meijerijen werden door de commissie bezocht, waar de nieuwe methode werd gevolgd. Hoe de boerinnen dáár dan zoo goed op de hoogte zijn van haar bedrijf? Op pag. 138 vinden wij één der voorbeelden van vorming der aanstaande boerinnen. „De boerin der meijerij, die bezocht werd,” lezen wij daar, „had 17 dienstmeisjes in de leer, waaronder vele vermogende en rijke boerendochters, die de kunst bij haar wenschten te leeren, om later bij hare ouders of elders aan het hoofd eener meijerij geplaatst te worden. Deze meisjes moeten allen melken, het kelderwerk verrichten, *de boekhouderij leeren*, het boter en kaas maken uitoefenen, bij beurten de keuken waarnemen en de huishouding regelen, alle zaken, die een degelijke boerin noodig heeft te weten en te kennen, zal zij in den strijd van het leven met voordeel en met eere zich bewegen aan het hoofd eener meijerij-zaak.”

Inderdaad onze aanbidders van de praktijk behoeven niet minachtend neêr te zien op deze wetenschappelijk gevormde Deensche boerinnen, waarlijk de praktijk wordt door haar niet verzuimd, maar 't is een gezonde oordeelkundige praktijk, steunende niet op een losse maar op een proefhoudend bevonden theorie.

Spreker wil echter de vergadering niet door allerlei donkere voorstellingen en zwartgallige beschouwingen ontstemmen. Dát, zeide hij, was mijn plan in geen een deele. Maar M. H. eene openingsrede voor een landbouwvergadering is geen troonrede, waarin wij, ook bij slechts

oogsten en in moeilijke tijdsomstandigheden, lezen dat de vaderland-
sche landbouw in bloeienden toestand verkeert. Waar wij hier bijeen
zijn gekomen om de belangen van onzen vaderlandschen, van onzen Gel-
derschen landbouw in het bijzonder te bespreken, waar ge straks in de
afdeelingen zult hebben te overwegen of onzen landbouw geen gevaren
dreigen en zoo ja, wat er gedaan moet worden om die gevaren zoo niet
af te wenden dan toch het hoofd te bieden, daar hebben wij in de aller-
eerste plaats behoefte aan waarheid. Of wij ons al met schoonklinkende
phrasen trachten gerust te stellen en als echte struisvogels de oogen
sluiten voor wat ons bedreigt, in de meening dat het dan reeds is afge-
wend, wij zullen er niet beter door worden. Wij moeten kennen den aard
van het gevaar, wij moeten willen erkennen onze gebreken, die het ge-
vaar des te grooter maken. Dat gevaar heet dunkt mij in de allereerste
plaats concurrentie, het gebrek heet allereerst gemis aan de noodige
wetenschappelijke kennis, en daardoor gemis aan een behoorlijke methode.
Maar als wij tot die kennis en tot die erkenning gekomen zijn; als wij
verstandig genoeg zijn om niet te meenen dat wij reeds alles weten, maar
begrijpen dat wij veel, zeer veel te leeren hebben; als wij den moed
hebben de schaduwzijde op te merken, dan mogen wij, en wij hebben
er alle reden toe, dan mogen wij ook zien op het licht dat er schijnt.
Inderdaad gunstige teekenen zijn er te over. Wat al verandering ten
goede merken wij op als wij den toestand van onze dagen vergelijken
met dien van eenige jaren geleden. Ik wil er nu niet van spreken hoe
wij in de laatste jaren eindelijk een rijkslandbouwschool verkregen, en
hoe een daaraan verbonden rijksproefstation aan al te lang gevoelde be-
hoefte eindelijk voldaan heeft, want hoe dankbaar ik allen ben, die door
woord of daad tot de totstandkoming dezer beide inrichtingen hebben
medegewerkt, veel te lang hadden wij er reeds naar gewacht. Ik wil
er niet op wijzen hoe men het begint te begrijpen dat allerwege ten
platten lande de beginselen der landbouwkunde moesten worden ge-
docoord, want dat, „beginnen te begrijpen” diende men al lang achter
den rug te hebben, het bedoelde onderwijs moest reeds lang worden ge-
geven. Maar ik wilde wijzen op den anderen, den nieuwen beteren geest
die de landbouwers zelve begint te bezielen, op het leven en de belang-
stelling van heden, die de plaats beginnen in te nemen van de doodsch-
heid en onverschilligheid van voorheen, op de gelukkige omstandigheid
dat de landbouwers zelve beginnen in te zien dat hun iets ontbreekt,
hetwelk ze door eigen inspanning allereerst zich moeten verwerven. Dat
bewijst het in Holland door landbouwers opgerichte rundveestamboek.
Dat bewijst ons de nu gevestigde rijkslandbouwschool. Drie jaar geleden,
toen men hare oprichting nabij was, peinsde men op allerlei kunstmid-
delen om haar leerlingen te bezorgen, want men vreesde dat de leeraren
er zouden blijven staan voor ledige banken, en thans reeds zijn hare

lokalen te klein om de boerenzonen te bevatten die, uit bijna alle provinciën van ons land, de lessen aan de school volgen. Dat bewijst het rapport, waaruit ik zooeven eenige zinsneden u mededeelde, het rapport eener commissie, op aandrang van de Friesche boeren zelven benoemd en uitgerust voor hun moeilijk en belangrijk werk. Vergelijkt verder de vergaderingen der landbouwmaatschappijen en vooral van hare afdelingen met die van vroeger dagen. Thans zijn, wanneer er wat goeds valt te hooren en te leeren, de zalen vaak te klein om al de bijeengekomen boeren te bevatten, terwijl voorheen het grootst aantal vergaderden heeren waren, of zoo er al een boer bij was, dan was het in den regel een heerenboer. De heerenboer! Ziet M. H., dat heeft indertijd maar al te zeer de theorie, de wetenschap, bij den eigenlijken landbouwer in discredit gebracht, die ongelukkige naam van heerenboer, en de slechte resultaten van het bedrijf van dezulken, de goede natuurlijk niet te nagesproken, die, vaak voortgekomen uit een gezin waarin men nooit aan landbouw gedacht had, na eenige jaren gebrekkige voorbereiding met eene fijne zwarte jas aan en met een geganteerde hand boer werden, om de wereld te vertoonen hoe men al zaaïende en maaiende ten spoedigst interen kon.

Doch de waardeering van het landbouwbedrijf is sedert eene andere geworden. Wanneer vroeger in een gezin een zoon ongeschikt bleek te zijn voor eenige betrekking, geen hoofd had om te denken of geen lust om te werken, dan werd er door menig vader gezegd: „laat hem boer worden den jongen”, en men meende een boer van hem te maken, door hem ergens in de leer te doen, waar hij met den mestkar zou rijden en ploegen en zaaïen zou, en dan meende men hem bezorgd te hebben, den jongen. Maar mocht er thans nog hier of daar zoo'n vader zijn dan wordt hij spoedig uit den droom geholpen, waar men is gaan inzien, dat men, om in dezen tijd een van zijn zonen landbouwer te laten worden, den knapsten moet uitzoeken en den degelijksten, een die aan een rappe hand paart een helder hoofd. Men is het gaan inzien welk een schoon bedrijf het landbouwbedrijf eigenlijk is, waartoe inspanning van de beste krachten van den mensch gevorderd worden. Want niet langer mag en kan de oude sleur worden gevolgd, niet langer mag en kan de landbouwer indommelen bij zijn werk; hij moet, vaak tegen wil en dank, kennis nemen van wat er rondom hem heen gebeurt. De hoogere waarde van den grond, de hooge pachten, hoogere loonen, de noodzakelijk geworden mededinging met anderen, onverbiddelijk heeft dat alles den landbouwer deze twee eischen gesteld: te trachten naar vermeerdering der productiviteit van zijn grond, te trachten naar verbetering van de qualiteit zijner producten.

Dat die eischen tegenwoordig worden gevoeld, dat zij den landbouwer zelven gedrongen hebben om uit zijn slaap te ontwaken, dat er leven

en beweging gekomen is, waar men vroeger niets dan rustige rust opmerkte, dat is het gelukkig teeken van vooruitgang dat ik in onze dagen met blijdschap begroet. Niet het dolzinnig najagen van nieuwigheden omdat ze nieuw zijn, niet het afkeuren van het oude, omdat het oud is. Maar daarin verheug ik mij, dat er op landbouwgebied ook bij ons teekenen te over zijn, dat men den wil krijgt en den moed om te ondersóeken of de tot nog toe steeds gevolgde weg wel tot het beste doel leidt, en de energie en de volharding om een nieuweren weg te zoeken als de oude onbruikbaar wérd.

Dien goeden geest bij onze landbouwers meer en meer op te wekken en verstaandig te leiden, dat is de schoone taak thans voor onze Maatschappij in de eerste plaats weggelegd. Het zijn de afdeelingen vooral, liefst in onderafdeelingen verdeeld, die voortdurend tot dat doel kunnen en moeten werkzaam zijn. Plaatselijke vereenigingen, in kleineren kring werkend, kunnen alleen voortdurend de belangstelling der leden gaande houden en die van anderen opwekken. Maar men meene daarbij niet dat door slechts plaatselijk te werken genoeg is gedaan. Alleen door nauwe aaneensluiting der deelen kan het geheel zich ontwikkelen. De afdeelingen en onderafdeelingen zijn het leven onzer maatschappij, maar tot bereiking van groote doeleinden kan alleen de Maatschappij zelve in haar geheel optreden. Tot versterking van dien zoo noodigen band der deelen onderling strekke ook de vergadering waartoe wij thans weder binnen Nijmegen zijn bijeen gekomen. Mogen onze werkzaamheden hier getuigen van dien goeden geest onder onze landbouwers, waarvan ik zoo even, naar ik meen niet ten onrechte, heb gewaagd. Mogen zij getuigen van dien ernstigen zin, zonder welke niets groots, niets goeds kan tot stand gebracht worden, getuigen er van dat in ons allen leeft het besef, dat alleen door degelijke ontwikkeling de roem kan gehandhaafd blijven van onzen vaderlandschen landbouw.
